

37.091.39(082)

С 91

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і методики трудового навчання

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРАЦІ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції

Кривий Ріг
2006

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. - К: ІЗМН, 1998. — 204 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К: 1972. — 244 с.

Кучер С.Л.

доцент ІПФ КДПУ

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Студенти першого-другого курсів індустріально-педагогічного факультету мають слабку художню підготовку. Це пов'язано з тим, що в більшості загальноосвітніх шкіл недостатня увага приділяється художньо-естетичному розвитку учнів, а при наборі абітурієнтів на навчання із спеціалізацій "технічна праця" та "обслуговуюча праця" художня обдарованість не враховується. Проте вивчення навчальних планів та програм і досвід практичної діяльності в школі підтверджують, що для успішної професійної діяльності майбутній вчитель трудового навчання повинен мати естетичний смак, розвинену художню уяву, художньо-творчі уміння.

Метою статті є обґрунтування можливостей художньо-творчої підготовки студентів індустріально-педагогічного факультету, що є необхідним у формуванні таких професійних якостей майбутнього учителя трудового навчання, як майстерність, творчий підхід, художньо-естетичний смак.

Проблемам художньо-творчої підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності присвячені останні наукові дослідження у галузі педагогіки: М.М. Кир'ян (формування естетичних почуттів у майбут-

нього вчителя комплексом мистецтв); З.В. Резніченко (мистецький декоративно-ужитковий компонент у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів); М.О.Сова (інтеграція художньо-культурологічних знань у системі професійної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін) та ін.

Не зважаючи на різнобічну розробленість проблеми художньо-творчої підготовки вчителя, це питання лишається актуальним, коли йде мова про майбутнього вчителя трудового навчання. Близькими до розв'язання означеної проблеми є здобутки науковців Ю.Ю. Бєлової (формування національних цінностей у студентів – майбутніх учителів трудового навчання в процесі художньо-трудової діяльності); Г.А. Хоменко (студентські творчі авторські лабораторії як інноваційна форма художньо-трудової підготовки майбутніх учителів); С.П. Павх (інформаційні технології підготовки вчителя обслуговуючої праці до викладання декоративно-ужиткового мистецтва); В.П.Титаренко (художньо-творчі проекти з українських народних промислів); О.М. Торубара (психолого-педагогічні основи проведення занять з декоративно-прикладного мистецтва); Л. Оршанського (технології контролю й оцінювання результатів навчальної художньо-трудової діяльності студентів). Та все ж деякі аспекти художньої підготовки майбутніх учителів праці в них не враховано.

Переконання, що вивчення теоретичних основ декоративної композиції так само необхідне як і опанування різноманітних технік обробки матеріалів, спонукало нас розробити методичні рекомендації до проведення занять з відповідної теми до курсу "Основи образотворчого мистецтва", що вивчається студентами II курсу ІПФ. На вивчення вище згаданої дисципліни відведено 36 годин лабораторних занять, тому значну їх частину використовуємо для вивчення особливостей декоративної композиції.

Великий внесок у вивчення українського народного мистецтва, зокрема його композиційних особливостей, зробили науковці Є.А.Антонович, Р.В.Захарчук-Чугай, М.Є.Станкевич, С.Танадайчук, П.Ганжа, О.Найден та ін.

Яскравим і самобутнім серед багатьох витворів українського

народу є петриківський розпис. Завдяки досліднику народної культури Д.Яворницькому, який "відкрив" світові петриківських майстрів, а також діяльності багатьох поколінь художників, "петриківка" сьогодні залишається багатим джерелом художньо-естетичної насолоди.

Виникненню твору декоративно-прикладного мистецтва передує складний творчий процес: художник втілює свій замисел, свою художню ідею засобами даного виду мистецтва. Основа цього творчого процесу – пошуки гармонії композиції, орнаментального ритму, кольору і матеріалу. На даному етапі важлива не тільки конкретна інформація, що міститься в зображуваних елементах, але і той декоративний образ і емоційний настрій, які художник прагне передати за допомогою різних художніх засобів.

Як відомо, композиція – це певний порядок розміщення, співвідношення елементів зображення, що надає йому цілісності. Композиція декоративного твору – це ритмічно організоване членування його площини, коли всі орнаментальні або зображувальні елементи виконані в єдиних художніх і технічних прийомах і підпорядковані загальному художньо-декоративному задуму. Іншими словами, це внутрішній взаємозв'язок матеріалу, художніх засобів та ідейно-образного змісту.

Ознайомлюючись із законом традиції, студенти мають усвідомити, що художні традиції, що сформувалися у колективній творчості, не допускали "розпорошення" найцінніших художніх надбань. "З покоління в покоління, повторюючи відповідні художні моделі, народні майстри вдосконалювали їхню форму (конструкцію), збагачували декор" (2, с.244). Такими "художніми моделями" в петриківському розписі були "мальовки" (малюнки на тонкому папері, що виконувалися спочатку природними барвниками, а пізніше – дешевими аніліновими фарбами – "манійками". Використовувалися як паперові прикраси селянської хати замість розписів на ґрунті стін. Розпис заповнював практично весь внутрішній простір хати: піч, комин, покуть, мисник, стіни, над вікнами, по кутках. Саме тому характерними композиціями стали: імітація рушників, килимів на папері, стрічки-фризи, вазони-букети, гілочки з квітами. З початку ХХ століття мальовки починають

користуватися великим попитом і досить швидко поширюються за межі села.)

Одним із канонів "петриківки" стало зображення рослинно-квіткового орнаменту.

Рослинні орнаментальні сюжети взагалі є характерними для народного українського мистецтва. Як вважають науковці, рослинний орнамент у мистецтві східних слов'ян з'явився X-XIII ст., хоча особливого характеру і поширення набув у XVIII-поч. XIX ст. у вишивках. Наприклад, збереглися орнаменти, де квіти набувають вигляду багатопелюсткових розеток; часто зустрічається мотив "витка гілка", що зображується у вигляді зігнутого нескінченного стебла, від якого у різні боки, чергуючись у певному ритмі, відходять листя, квіти, бутони, грона винограду; улюбленими мотивами для рушників є дерева з мальовничими кронами, вазони і букети.

Найбільш величний мотив розпису - "дерево життя", "вазон", який міг подаватись у вигляді самостійної композиції або ж бути елементом нескінченної орнаментальної стрічки. В Україні образ "дерева життя" має чітко виражене фольклорне походження. Цей орнамент – один з найбільш розповсюджених у народному мистецтві. Його можна знайти на вишивках, витинанках, килимах, кераміці, розписах на скринях, віконцях тощо. "Вазон" поширений в орнаментах народного мистецтва багатьох народів Європи.

Закон цілісності у декоративному мистецтві уособлює єдність утилітарного і декоративного, форми і декору. Цілісність у народному мистецтві охоплює такі надструктури, за висловом М.Є.Станкевича, як середовище, житло, інтер'єр; побутовий посуд, начиння, костюм (2, с.245). Самостійно добираючи інформаційний матеріал про особливості житлових будівель, інтер'єру, господарського начиння, костюмів певного регіону України і порівнюючи їх із природними умовами проживання, студенти формують уявлення про цілісність народного мистецтва. Засвоюючи цей закон, студенти аналізують твори народних майстрів з позиції цілісності їх структури та підструктур: оздоблення та призначення, форми та декору; елементів і частин форми, елементів і мотивів орнаменту, колориту і тональності тощо.

Методи організації діяльності студентів, що застосовуються в особистісно зорієнтованому педагогічному процесі, включають створення проблемних ситуацій, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, кооперація учнів, створення ситуацій взаємодопомоги. Також застосовуються методи наслідування, художньої стилізації.

Наприкінці вивчення теми "Основи декоративної композиції" студенти виконують контрольну роботу у вигляді індивідуального проекту станкового чи монументального розпису. Теоретичні знання з основ композиції оцінюються на основі тестів або завдань по аналізу художніх творів. За результатами оцінювання окремих аспектів творчої роботи над композицією вираховується загальний бал.

Таким чином, використання петриківського розпису у навчанні студентів основам декоративної композиції є доцільним і ефективним, оскільки цей вид декоративного розпису гармонійно поєднує традиції українського мистецтва, достатньо зрозумілу символіку і доступну для виконання техніку. Окрім того, у народному розписі міститься багатющий запас для творчих варіацій у вираженні авторської ідеї. Вивчення студентами індустріально-педагогічного факультету основ декоративної композиції, коли теорія поєднана із практичною діяльністю на матеріалі певного виду декоративного мистецтва, сприяє упорядкуванню їх уявлень про красу, доцільність декоративного оздоблення речей, підвищенню художньої культури. Перспективною є організація творчого використання студентами отриманих знань та умінь, наприклад, застосування композицій петриківського розпису у вишивці, флористиці та інших видах художньої творчості, які опановують майбутні учителі обслуговуючої праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Танадайчук С.В. Декоративне мистецтво: Розпис. Пластика. Витанки. Писанки. — К.: Видавничий Дім "Соборна Україна", 1998. — 48 с.
2. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів: Світ, 1993. — 242 с.

3. Петриківка: Альбом репродукцій /Упоряд.-ред. колегія. – Дніпропетровськ: ВАТ “Дніпрокнига”, 2001. – 216 с.
4. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис. Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2006. – 228 с.

*Мантуленко О.О.
аспірантка, ІПФ, КДПУ*

ТЕОРІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сучасна педагогічна наука знаходиться на шляху пошуку нових ефективних технологій підготовки спеціалістів, здатних здійснювати професійну діяльність в нових соціально-економічних та науково-технічних умовах. Суспільству необхідні творчі особистості які, на відміну від „людини-виконавця”, мають самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Статистика свідчить, що сучасна молодь в своїй більшості не здатна самостійно розв'язувати проблеми, не може мислити діалектично, системно. Їм бракує творчої уяви, ініціативи, винахідливості. Такий стан справ вимагає якісно нового підходу до підготовки майбутніх фахівців до творчої діяльності.

Сьогодні у педагогічній процес вищих навчальних закладів впроваджуються інформаційні, комп'ютерні технології, інтегративні курси, кредитно-модульні програми. Проте такі системи мають на меті насамперед збагачення знаннями та репродуктивними уміннями, а розвиток творчих якостей студентів залишається поза увагою викладачів. Це веде до стрімкого зниження їх інтересу до навчання. На противагу згаданим технологіям існує сучасна технологія творчості – ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань). Ця теорія являє